

DE SYGE

Forløbsplan: "Undermålere" og "minusindivider"

Præsentation: Forløbet handler om samfundets og lægernes behandling af mennesker, som blev anbragt under åndssvageforsorgen fra midten af 1800-tallet til 1980. I forløbet undersøger eleverne både de ideer, der lå bag oprettelsen af åndssvageanstalterne, de anbragtes hverdag og oplevelser, og mange forskellige stemmer, der ser tilbage på åndssvageforsorgens historie.

Forløbet har fokus på både en kildekritisk og en erindringshistorisk tilgang til fortiden og bruger således både samtidige kilder og senere vurderinger, dokumentarfilm og spillefilm til at forstå åndssvageforsorgens historie og eftertidens syn på den. Derudover lægger forløbet op til at arbejde med begreber som diskursanalyse, historisk empati, årsagsforklaringer, brud/kontinuitet, progressivt/regressivt historiesyn, struktur/aktør og historiebrug. Endelig lægger forløbet op til refleksion og diskussion om etiske spørgsmål og forholdet mellem samfund og individ.

Modul	Problemformulering og materiale	Sekvenser
1	<p>Overskrift: Undskyld!</p> <p>Problemformulering: Hvad var formålet med at etablere åndssvageanstalterne, og hvordan har opfattelsen af dem ændret sig fra 1850'erne til nutiden?</p> <p>Lektie: Side 137-141 (til overskriften De Kellerske Anstalter, Livø og Sprogø)</p> <p>Øvrigt materiale: Uddrag af tale af Socialminister Pernille Rosenkrantz Theill, 11. september 2023 og skema: Opfattelsen af- og holdningen til åndssvageanstalterne</p>	<p>Introduktion til forløbet</p> <p>Arbejde med lektien: Hvilken rolle spillede åndssvageanstalterne?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jens Hübertz • Fanny Suensson • Pernille Rosenkrantz-Theill <p>Kildekritisk analyse af reportagen fra Ebberødgård.</p> <p>Kildekritisk analyse af uddrag af Pernille Rosenkrantz-Theills tale fra den 11. september 2023</p> <p>Sammenlign de to fortællinger om åndssvageanstalterne og åndssvageforsorgen. Hvordan kan kilderne bidrage til at besvare timens problemformulering? Inddrag begrebet historisk empati. Hvordan var fortidens samfund anderledes end nutidens, og hvilken betydning har det for vores forståelse af oprettelsen af åndssvageanstalterne?</p>

DE SYGE

		Argumentationsøvelse og diskussion: Lad eleverne vælge sig ind i tre grupper, der skal opstille argumenter for, at oprettelsen af åndssvageanstalterne var henholdsvis mest rigtig, forståelig eller forkert. Diskutér i klassen.
2	<p>Overskrift: De Kellerske Anstalter</p> <p>Problemformulering: Hvem var det, der blev anbragt på åndssvageanstalterne generelt og på Livø-anstalten specifikt?</p> <p>Lektie: De Kellerske Anstalter, Livø og Sprogø</p> <p>Øvrigt materiale: Christian Keller: Den åndssvage forbryder, 1902 og <i>Nyrup, søn af en udstødt</i>, afsnit 3: https://www.dr.dk/drtv/serie/nyrup- -soen-af-en-udstoedt_347459</p>	<p>Hvad lærte vi sidst?</p> <p>Lav en kildekritisk analyse af uddraget af Christian Kellers artikel om behovet for en ø-anstalt. Sæt Christian Keller ind i skema fra modul 1.</p> <p>Inddrag begrebet historiebrug.</p> <p>Analyse af dokumentaren Nyrup – Søn af en udstødt, afsnit 1</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kildekritisk analyse: Hvad fortæller dokumentaren om fortiden • Historiebrug-analyse: Hvordan fortolkes fortiden i dokumentaren? Sammenlign fortællingen med fortællingen i Pernille Rosenkrantz-Theills tale. • Gør dokumentaren brug af historisk empati? <p>Skriv Poul Nyrup ind i skemaet fra modul 1.</p> <p>Skru tiden 100 år tilbage og forestil dig, at du er enten Christian Keller eller Oluf Nyrup Rasmussen. Fortæl om formålet med anstalten og argumentér for, hvad der skal ske med den fremover. Skal den fortsættes, forandres eller lukkes?</p> <p>Besvar timens problemformulering</p>
3	<p>Overskrift: Frygten for de åndssvages arv</p>	<p>Hvad lærte vi sidst?</p> <p>Arbejd med lektien (evt. hele kapitlets) begreber, fx med quiz og byt.</p>

DE SYGE

	<p>Problemformulering: Hvilken konsekvenser havde de videnskabelige teorier om arvelighed for udviklingen af åndssvageforsorgen?</p> <p>Lektie: 142-145 øverst</p> <p>Øvrigt materiale: <i>Nyrup, søn af en udstødt</i>, afsnit 1: https://www.dr.dk/drtv/serie/nyrup--soen-af-en-udstoedt_347459</p>	<p>Kildekritisk analyse af Karl Kristian Steincke om raceforbedring. Skriv Steincke ind i skemaet fra modul 1.</p> <p>Analyse af dokumentaren <i>Nyrup – Søn af en udstødt</i>: Afsnit 3: De farlige gener</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvilken betydning fik de racehygiejniske forestillinger for Oluf Nyrup Rasmussen? • Inddrag begrebet historisk empati og sammenlign holdningerne til racehygiejne i 1930'erne og i nutiden <p>Konsensusøvelse: Kan racehygiejne forsvares? Inddrag begrebsparret progressivt/regressivt historiesyn.</p>
4	<p>Overskrift: Sprogø og sterilisationer og "Åndssvagebogen"</p> <p>Problemformulering: Hvorfor bliver kvindeanstalten på Sprogø oprettet?</p> <p>Lektie: Side 145-147 + tema om Sprogø</p> <p>Øvrigt materiale: Kildetekst: Karlas sterilisationssag + De åndssvages historie: https://www.dr.dk/drtv/serie/de-aandssvages-historie_112517</p>	<p>Hvad lærte vi sidst?</p> <p>Arbejd med lektien, fx med årsagsskema. Besvar timens problemformulering på baggrund af forskellige årsagsforklaringer: Politik, økonomi, ideer, individer mm.</p> <p>Lav kildekritisk analyse af Karlas sterilisationssag og figurerne på side 146. Hvordan kan kilderne bidrage til at besvare timens problemformulering?</p> <p>Tilføj Hans Otto Wildenskov i skemaet fra modul 1</p> <p>Analysér De åndssvages historie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kildekritisk analyse: Hvad fortæller dokumentaren om fortiden • Historiebrug-analyse: Hvordan fortolker dokumentaren fortiden? Sammenlign med dokumentaren om Oluf Nyrup Rasmussen på Livø og Pernille Rosenkrantz-Theills undskyld-tale.

DE SYGE

5-6	<p>Overskrift: Projektarbejde om racehygiejne, sterilisation, Sprogø, Livø, arvelighedsforskning mm.</p> <p>Problemformuleringer: Elevvalgte</p> <p>Lektier: Elevvalgte</p> <p>Materiale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tema: Sprogø • Tema: Arvelighed • Tema: Eutanasi i det nazistiske Tyskland <p>Dokumentarer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kvindehjemmet på Sprogø TV2 Øst, 1998: https://www.tv2east.dk/kvindeanstalten-paa-sprogoe/kvindehjemmet-paa-sprogoe-dokumentar-fra-1998 • Nyrup – søn af en udstødt • De åndssvages historie • Danmarks Forsorgsmuseum: Portrætfilm: Karoline: https://forsorgsmuseet.dk/karoline-olsen-er-gaaet-bort/	<p>Hvad lærte vi sidst? Skriv Karoline Olsens holdninger ind i skemaet fra modul 1.</p> <p>Projektarbejde:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oplæg til projektarbejde om racehygiejne, sterilisation, Sprogø, Livø og arvelighedsforskning mm. • Præsentation af materiale og metoder • Produktkrav: Fremlæggelse, skriftlig aflevering, podcast mm. • Gruppeinddeling • Valg af emne <p>Inddrag diskursanalyse</p> <p>Metodebegreber</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kildekritisk analyse • Historiebrug/erindringshistorie • Diskursanalyse • Historisk empati • Årsagsforklaringer • Struktur og aktør
7	Overskrift: Fremlæggelser	Fremlæggelser og evaluering af projektet
8-9	Film: <i>Ustyrlig</i>	Se filmen <i>Ustyrlig</i> og analysér

DE SYGE

	<p>Problemformulering: Hvordan kan fiktion bidrage til vores interesse for- og viden om historien?</p> <p>Lektie: Ugejournalen: Kvinder i bur</p>	<p>Udvælg og analysér en scene og en person og forklar, hvorfor de er vigtige for filmens handling.</p> <p>Vurdér ud fra din viden fra forløbet, hvilke dele af filmen, der er baseret på fortidige begivenheder, og hvad der er fiktion. Inddrag begrebet historiebrug og diskutér, hvordan vi kan besvare timens problemformulering</p> <p>Konsensus: Giver filmen Ustyrlig et retvisende billede af, hvordan det var at være anbragt på Sprogø?</p>
10	<p>Overskrift: Hverdagen på en anstalt</p> <p>Problemformulering: Hvordan var tilværelsen på en åndssvageanstalt?</p> <p>Lektie: 147-152</p> <p>Øvrigt materiale: Fx Ugejournalen: Kvinder i bur</p>	<p>Hvad har vi lært af projektarbejdet og af filmen?</p> <p>Arbejd med lektien, fx med tegneserie om hverdagen på en åndssvageanstalt.</p> <p>Kildekritisk analyse afsnittets kildetekster med fokus på troværdighed, tendens og repræsentativitet.</p> <p>Sammenlign fortællingerne med kildetekster fra tidligere i forløbet, af fx Steincke, Keller eller Wildenskov. Hvilken betydning har perspektivet? Og kan der være noget rigtigt i begge fortællinger? Sammenlign desuden fortællingerne med filmen Ustyrlig og vurdér forskelle og ligheder.</p> <p>Inddrag de tidligere anbragtes budskaber i skemaet fra modul 1</p> <p>Inddrag billederne i dette afsnit og udvælg enkelte billeder fra tidligere i kapitlet. Inddrag begrebet historisk empati. Diskutér, hvorvidt behandlingen af de anbragte i åndssvageforsorgen var i orden og kom med forslag til, hvordan deres tilværelse kunne være blevet forbedret.</p>

DE SYGE

11-12	<p>Overskrift: Besøg på Dansk Forsorgshistorisk Museum, Kellers Minde eller et andet relevant museum</p>	<p>Se besøget det som historieinteresseret: Hvad fortæller museet om fortiden og hvor er der overensstemmelser med den viden, vi allerede har?</p> <p>Se besøget som erindringshistorikere: Hvordan formidles fortiden? Er fortællingen ensidig eller nuanceret, snæver eller bred mm.</p>
13	<p>Overskrift: Kritik og forandring</p> <p>Problemformulering: Hvordan og hvorfor blev åndssvageforsorgen forandret og lukket ned fra 1959 til 1980?</p> <p>Lektie: 152-156</p> <p>Øvrigt materiale: Ombudsmandens kritik af forholdene på Ebberødgård, 1976</p>	<p>Arbejd med lektien, fx med årsagsforklaringer: Hvad var årsagen til forandringerne af åndssvageforsorgen mellem 1950'erne og 1980? Inddrag begrebsparret aktør/struktur og brug dem til at forklare, hvorfor den kritik og de forandringer af åndssvageforsorgen, der skete mellem 1959 og 1980. Inddrag afsnittets billeder.</p> <p>Skriveøvelse: Skriv en kort fortælling ud fra et af billederne eller sammenlign afsnittets billeder og forklar, hvad de kan fortælle om åndssvageforsorgen. Lyt til hinandens bidrag eller lad alle læse en enkelt sætning op.</p> <p>Lav en kildekritisk analyse af kildetekst 30 og af Ombudsmandens kritik af forholdene på Ebberødgård, 1976. Hvordan kan kilderne bidrage til at besvare problemformuleringen? Fokus på forskellen mellem levn og beretning.</p> <p>Diskussion eller konsensusøvelse: Kan man sige, at der skete en "normalisering" af åndssvageforsorgen fra 1959?</p>
14 (-15)	<p>Overskrift: Den svære frihed</p> <p>Problemformulering: Hvordan forandrede forholdene for de mennesker, der havde været anbragt i åndssvageforsorgen sig efter 1980?</p>	<p>Hvad lærte vi sidst?</p> <p>Inddrag begrebsparret brud og kontinuitet og diskutér: Hvor sker der afgørende brud i åndssvageforsorgens historie mellem 1855 og 1980, og hvor ses kontinuitet? Opdel gerne emnet i områder som: synet på de anbragte, de anbragtes hverdag og tilværelse, anstaltens indretning mm.</p>

DE SYGE

Lektie: Side 156-157

Øvrigt materiale: Aktuel debat eller fortælling fra eller om mennesker med udviklingshandicap, fx fra LEVs hjemmeside, Hjemløseavisen, Erling Frederiksen:

<https://kobenhavnliv.dk/kobenhavn/erling-var-spaerret-inde-de-foerste-40-aar-af-sit-liv-han-er-blevet-misbrugt-og-behandlet-som-et-dyr>

Genstart om Lone Hertz' søn:

<https://www.dr.dk/lyd/special-radio/genstart/genstart-2025/lone-hertz-leder-efter-svar-11802550273>

Lav kildekritisk analyse af kildetekst 31. Hvordan kan kilden bidrage til at besvare timens problemformulering?

Undersøgelse og perspektivering: Analysér aktuelt materiale om mennesker med udviklingshandicap.

Diskussion eller konsensusøvelse: Har mennesker med udviklingshandicap fået bedre levevilkår?